

**ЦЕНТРАЛНА КОМИСИЯ ЗА БОРБА СРЕЩУ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ
ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИТЕ И НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ
КЪМ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ**

Д О К Л А Д

**СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ПРЕСТЪПНОСТТА И
ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИТЕ И
НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ. ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ ТЯХ.
ДЕЙНОСТ НА ЦЕНТРАЛНАТА И МЕСТНИТЕ КОМИСИИ ЗА БПМН
2016 ГОДИНА**

С О Ф И Я

2017

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
1. Криминални деяния, извършени от малолетни и непълнолетни	2
2. Криминални деяния, извършени от малолетни	3
3. Престъпления при непълнолетните	5
4. Водени на отчет и преминали през ДПС малолетни и непълнолетни	7
5. Противообществени прояви	9
6. Проституция при ненавършилите пълнолетие	13
7. Безнадзорност сред децата	13
8. Основни криминогенни фактори за престъпността и противообществените прояви на малолетни и непълнолетни	13
9. Деца, пострадали от престъпления	14
10. Дейност на местните комисии за БППМН по възпитателните дела	17
11. Дейност по отношение на безотговорните родители	22
12. Превантивна дейност на местните комисии	23
13. Организационно състояние на местните комисии	31
14. Дейност на Централната комисия за БППМН	33

В изпълнение на чл. 7 ал. 2 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН), Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЦКБППМН) всяка година изготвя доклад – анализ на състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, престъпленията, извършени срещу деца, както и за дейността на Централната и местните комисии за БППМН. Този доклад се изготвя и в изпълнение на чл. 8, ал. 4 от ЗБППМН относно информиране на обществеността за състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните; за мерките за възпитателно въздействие; за рисковите ситуации, при които малолетни и непълнолетни могат да бъдат въвличани в извършването на противообществени прояви и престъпления.

При изготвяне на ситуационния анализ за 2016 г. е използвана информация от Националния статистически институт (НСИ) по зададени от ЦКБППМН индикатори; от Министерството на вътрешните работи (МВР); от Върховната касационна прокуратура (ВКП); от Министерството на образованието и науката (МОН), както и от годишните доклади на местните комисии за БППМН.

1. Криминални деяния, извършени от малолетни и непълнолетни

Данните за 2016 г. показват, че при криминалните деяния, извършени **общо от малолетни и непълнолетни се констатира устойчивост, при нарастване на относителния дял.**

Таблица № 1

Разкрити криминални деяния

/по данни на МВР/

Година	Общо разкрити извършени от всички възрастни групи	Извършени от малолетни	Относителен дял %	Извършени от непълнолетни	Относителен дял %	Общо извършени от малолетни и непълнолетни	Общ относителен дял %
2007	69054	2189	3.16	8203	11.88	10392	17.01
2008	65137	1941	2.98	6549	10.05	8490	13.03
2009	57984	1769	3.10	5904	10.18	7673	13.20
2010	58977	1522	2.28	6537	11.01	8059	13.66
2011	57821	1618	2.80	6534	11.30	8152	14.10
2012	43043	1487	3.45	5219	12.13	6706	15.58
2013	50397	1523	3.02	5227	10.37	6750	13.39
2014	40025	1502	3.75	4390	10.96	5892	14.72
2015	50264	1511	3.00	4872	9.69	6383	12.69
2016	43572	1726	3.96	4583	10.51	6309	14.48

При деянията, извършени от малолетни се очертава тенденция на нарастване в абсолютни стойности. При деянията, извършени от непълнолетни има намаление в сравнение с предходната година.

2. Криминални деяния на малолетните

Данните от таблица № 2 показват **нарастване на броя на деянията и известно увеличение на броя на техните извършители.**

Таблица № 2

Разкрити криминални деяния и брой на малолетните извършители

/по данни на МВР/

Години	Брой деяния	Брой извършители
2012	1487	1490
2013	1523	1425
2014	1502	1452
2015	1511	1527
2016	1726	1540

Структурата на криминалните деяния, **извършени от малолетни** като цяло остава непроменена, като стойностите на различните видове деяния варират през годините. **Преобладават кражбите – 61%** (69% през 2015 г. и 84% през 2014 г.) от **общо извършените от малолетни криминални деяния.**

Таблица № 3

Структура на криминалните деяния при малолетните

/по данни на МВР/

Криминални деяния - брой	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Убийства:					
- Опити	0	1	0	1	0
- Довършени	0	0	0	0	0
Изнасилвания:					
- Опити	0	0	0	1	0
- Довършени	1	0	1	0	0
Блудства	15	16	25	16	12
Умишлени тежки телесни повреди	0	0	0	0	0
Кражби	1114	1151	1268	1046	1050

От тях:					
- Взломни	119	142	160	107	134
- Джебчийски	55	89	57	49	54
- Домови	249	233	220	202	152
- Селскостопански	164	150	271	263	100
- От магазини	*	*	*	*	280
Грабежи	22	33	25	36	42
Отнемане и кражба на МПС	7	12	13	14	15
Палежи	22	13	24	30	*
Против реда и общественото спокойствие	69	74	70	69	*
В това число					
хулиганство	32	30	38	48	63
Престъпления, свързани с наркотици	6	3	6	9	8

*За съответната година липсва информация

През 2016 г. се наблюдава устойчивост на броя на кражбите. Нарастнал е броят на взломните и джебчийските кражби. Намалял е броят на домовите кражби. Наполовина е намалял и броят на селскостопанските кражби.

При грабежите се очертава тенденция на нарастване.

Устойчивост се констатира при противозаконното отнемане и кражби на МПС.

Броят на хулиганските прояви бележи нарастване.

Въпреки, че броят на криминалните деяния на малолетните, свързани с наркотици са с нисък относителен дял, проблемът продължава да бъде актуален.

3. Престъпления на непълнолетните

През предходната година при **непълнолетните** се констатира значително **намаление на броя на извършените престъпления, при известно нарастване на относителния им дял. Намалял е и броят на извършителите на тези престъпления, при устойчивост на относителния им дял.**

Таблица № 4

Разкрити престъпления, извършени от непълнолетни, по години и брой на извършителите
/по данни на МВР/

Година	Брой престъпления	% от общо разкритите престъпления	Брой извършители	% от общо разкритите извършители от всички възрасти
2012	5219	12.1	4183	10.1
2013	5225	10.3	4453	8.7
2014	4390	11.0	3452	8.9
2015	4872	9.7	4027	8.3
2016	4583	10.5	3467	8.9

Структурата на престъпленията при непълнолетните остава като цяло непроменена. И през 2016 г. непълнолетните са извършвали типичните за тази възрастова група престъпления.

Продължават да **доминират кражбите**. Те съставляват **57%** (46% през 2015 г. и 46% през 2014 г.) от всички разкрити престъпления, извършени от непълнолетни.

Данните на МВР показват, че при най-тежките престъпления - убийствата се наблюдава намаление при опитите и устойчивост при довършените.

Голямо намаление се наблюдава и при довършените изнасилвания. С повече от $\frac{1}{2}$ е намалял броят на блудствата в сравнение с 2015 г.

Нарастнал е значително броят на кражбите. При взломните кражби се наблюдава намаление, докато при джебчийските има увеличаване. При домовите и селскостопанските кражби се наблюдава намаление.

Впечатление прави големият брой кражби от магазини.

При грабежите се констатира значително намаление, докато при противозаконните отнемания и кражби на МПС се очертава увеличение.

При хулиганството и престъпленията, свързани с наркотици се наблюдава намаление. Почти всички престъпления, свързани с наркотици, са били по чл. 354 "а" от

НК, свързани с производство, притежание, разпространение и пренасяне на наркотични вещества.

Таблица № 5

Структура на престъпността при непълнолетните
/по данни на МВР/

Престъпления - брой	2012	2013	2014	2015	2016
Убийства					
- опити	3	5	0	7	4
- довършени	0	6	6	2	2
Изнасилвания					
- опити	0	0	0	0	0
- довършени	5	5	10	5	1
Блудства	19	21	20	33	14
Умишлени тежки телесни повреди	2	4	1	0	1
Кражби	3161	3339	1998	2262	2616
от тях:					
- взломни	600	722	472	514	433
- джебчийски	116	127	81	76	90
- домови	809	838	500	567	540
- селскостопански	372	431	430	549	400
- от магазини	*	*	*	*	681
Грабежи	243	354	193	230	158
Отнемане и кражба на МПС	53	79	54	110	132
Палежи	12	12	10	23	*
Против реда и общественото спокойствие	127	154	152	134	*
в т.ч. хулиганство	90	110	122	112	103
Престъпления, свързани с наркотици	314	420	424	496	480

По данни на МВР през 2016 г. противообществените прояви и престъпления на малолетни и непълнолетни лица, свързани с **повреждане на ЖП** имущество са общо 10. От тях - хвърляне на камъни по подвижния ЖП състав – 6; повреждане на релсовия път или умишлено възпрепятстване на движението на локомотивите с поставянето на предмети върху релсите и посегателства върху товарни влакове – 5; брой малолетни и непълнолетни извършители - 20; брой пострадали – един машинист на влак. Проблемът продължава да бъде сериозен и изисква допълнително мобилизиране на усилията на

МКБППМН и другите компететни органи за превенция и ограничаване на този тип престъпления.

По данни на Върховната касационна прокуратура (ВКП) през 2016 г. са наблюдавани общо 2413 (2379 през 2015 г. и 2888 през 2014 г.) досъдебни производства, от които новообразувани 1435. Решени от прокурор по същество са 1930, като през 2015 г. са били 1922 производства, а през 2014 г. - 2405.

Общо в съд са внесени 1142 (1138 през 2015 г. и 1461 през 2014 г.) прокурорски акта срещу 1389 непълнолетни лица (1397 през 2015 г. и 1839 през 2014 г.), от които 738 са обвинителни актове (715 през 2015 г. и 933 през 2014 г.)

Изготвени са 137 предложения по чл. 78а, ал.6 от НК: „Когато деянието е извършено от непълнолетно лице, съдът го освобождава от наказателна отговорност. В този случай съдът налага на деца административно наказание „обществено порицание,“ ако е навършил 16 г. или възпитателна мярка, ако не е навършил 16 г.“ През 2015 г. тези предложения са били 135, а през 2014 г. 132.

Осъдените с влязла в сила осъдителна присъда непълнолетни лица са 1130 (1231 през 2015 г. и 1681 през 2014 г.), като с ефективно изпълнение на наложено наказание „лишаване от свобода“ са 101 (110 през 2015 г. и 174 през 2014 г.).

Спрямо 375 (429 през 2015 г. и 645 през 2014 г.) непълнолетни лица е било наложено наказание „лишаване от свобода“ с прилагане на чл. 69 от НК вр. чл. 66 от НК за условно осъждане. По тези показатели се очертва тенденция на намаление.

Освободените от наказателна отговорност с налагане на административно наказание непълнолетни лица са били 22 (21 през 2015 г. и 43 през 2014 г.).

Одобрени са били 267 споразумения с прокуратурата при 291 през 2015 г. и 393 за 2014 г.

В поправителния дом (ПД) към Министерството на правосъдието в гр. Бойчиновци към 01.01.2017 г. са били настанени 27 непълнолетни, от които с влязла в сила присъда – 24; подсъдими – 3.

4. Водени на отчет и преминали¹ през детски педагогически стаи малолетни и непълнолетни

¹ Преминали през ДПС са малолетни и непълнолетни, извършили малозначителни деяния, за които еднократната намеса на полицейски органи е била достатъчна и няма основания за завеждане на отчет в ДПС.

По данни на НСИ, **броят на водените на отчет в детските педагогически стаи (ДПС) малолетни и непълнолетни** през последната година е **намалял**. За същия период леко се е увеличило детското население от 8 до 17 навършени години. През последните три години коефициентът на водените на отчет в ДПС на 100 000 от детското население (между 8 и 17 навършени години) показва тенденция на намаление.

Таблица № 6

Водени на отчет малолетни и непълнолетни в ДПС

/по данни на НСИ/

Години	Общо водени на отчет в ДПС	Детско население в РБ (8-17г.)	Коефициент /брой на 100000 от детското население в РБ (8-17 г.)
2007	14 502	905 777	1 601
2008	13 572	871 762	1 557
2009	13 155	840 204	1 565
2010	12 076	668 619	1 806
2011	12 241	645 246	1 897
2012	11 460	634 927	1 804
2013	10 536	631 618	1 668
2014	10 768	633 538	1 699
2015	9 596	638 349	1 503
2016	9 096	648 033	1 403

При анализа по пол и възраст (Таблица № 7) на преминалите и водените на отчет в ДПС могат да бъдат посочени някои **особености**:

- **при преминалите** се наблюдава съществено **намаление спрямо предходната година**;

- **при преминалите през ДПС момичета** има намаление на абсолютния брой, но нарастване на относителния им дял;

- при **малолетните преминали през ДПС** е налице нарастване в абсолютни стойности и леко нарастване и на относителния им дял;

- намалял е в абсолютни стойности броят на **малолетните момичета**, но има устойчивост на относителния им дял;

- при **непълнолетните преминали през ДПС** има намаление на броя им в абсолютни стойности, но нарастване на относителния им дял;

- при непълнолетните момичета също се констатира устойчивост в абсолютни стойности и относителния им дял спрямо предходната година;
- при **водените** на отчет се наблюдава **намаление на броя им** като тенденция в последните три години;
- при броя на водените на отчет момичета се констатира тенденция на намаление при запазване на устойчивост на относителния им дял;
- при малолетните, водени на отчет в ДПС, се очертава тенденция на намаление в абсолютен брой, при устойчивост на относителния им дял;
- намалял е като тенденция и броят на малолетните момичета, при тенденция на нарастване на относителния им дял;
- значително е **намалял като тенденция броят на непълнолетните**, водени на отчет в ДПС, като стойността им е най-ниска от шест години насам, при запазване на относителния им дял;
- намалял е като тенденция и броят на непълнолетните момичета в абсолютни стойности при устойчивост на относителния им дял.

Таблица № 7

**Движение на преминалите и водените на отчет в ДПС по години, пол и възраст
(По данни на НСИ)**

Г о д и н и	Преминали през ДПС						Водени на отчет в ДПС					
	Общо (брой)	в т. ч. жени брой и (%)	Мало- летни общо брой и (%)	в т. ч. же- ни брой и (%)	Не- пъл- но- лет- ни общо брой и (%)	в т. ч. жени брой и (%)	Общо (брой)	в т. ч. жени брой и (%)	Мало- летни Общо брой и (%)	в т.ч. же- ни брой и (%)	Не- пъл- нолет- ни общо брой и (%)	в т. ч. же- ни брой и (%)
2007	9 651	2 688 27.9	2 431 25.2	656 27.0	7 220 74.8	2 032 28.1	14 592	2 324 15.9	3 193 21.9	610 19.1	11 399 78.1	1 714 15.0
2008	7 952	2 331 29.3	2 102 26.4	545 25.9	5 850 73.6	1 786 30.5	13 572	2 272 16.7	2 821 20.8	537 19.0	10 751 79.2	1 735 16.1
2009	8 265	2 484 30.0	2 198 26.6	633 28.8	6 067 73.4	1 851 30.5	13 155	2 300 17.5	2 751 20.9	546 19.8	10 404 79.0	1 754 16.9
2010	7 249	2 296 31.7	1 953 26.9	546 28.0	5 296 73.1	1 750 33.0	12 076	2 386 19.8	2 638 21.8	613 23.2	9 438 78.2	1 773 18.8
2011	8 134	2 648 32.6	2 117 26.1	651 30.8	6 017 73.9	1 997 33.1	12 241	2 560 20.9	2 559 20.9	597 23.4	9 682 79.1	1 963 20.3
2012	7 009	2 377 33.9	1 927 27.5	604 31.3	5 082 72.5	1 773 34.9	11 460	2 298 20.1	2 337 20.4	526 22.5	9 123 79.6	1 772 19.4
2013	6 439	2 199 34.2	1 780 27.6	577 34.4	4 659 72.4	1 622 34.8	10 536	2 244 21.3	2 319 22.0	469 20.2	8 217 78.0	1 775 21.6
2014	5 372	1 866 34.7	1 456 27.1	453 31.1	3 916 73.9	1 413 36.0	10 768	2 249 20.8	2 648 24.6	546 20.6	8 120 75.4	1 703 21.0
2015	6 145	1 953 31.8	1 793 29.2	519 28.9	4 352 70.8	1 434 33.0	9 596	2 045 21.3	2 128 22.2	463 21.8	7 468 77.8	1 582 21.2
2016	5754	1898 33.0	1470 32.9	440 29.9	4284 74.5	1458 34.0	9096	1931 21.2	1973 21.7	453 23.0	7123 78.3	1478 20.7

Анализът на данните на МВР показва, че броят на деянията, извършени от водените на отчет в ДПС в съучастие малолетни с непълнолетни през 2016 г. е **459** (533 през 2015 и 693 през 2014 г.). По този показател има тенденция на намаление от 6 години.

Извършените криминални деяния в съучастие с пълнолетни лица са **323** (297 през 2015 г. и 453 през 2014 г.).

Проблемът продължава да бъде актуален, тъй като съизвършителството и особено съучастие с пълнолетни лица значително затруднява разкриваемостта и наказуемостта на извършените деяния. Пълнолетните съучастници са подбудители и организатори на престъпленията и оказват силно криминогенно влияние върху развитието на малолетните и непълнолетните, демонстрират им модели на престъпно поведение и формират у тях девиации в ранна възраст.

Според данните от НСИ, **социалните характеристики на малолетните и непълнолетните, водени на отчет в ДПС**, са сходни с тези от предходните години:

- в **криминогенна (семейна и приятелска) микросреда** през 2016 г. са живели 11.9% (12.6 % през 2015, 12.3% през 2014 г.) от всички деца, водени на отчет в ДПС. Криминогенното обкръжение и непълноценната семейна среда са силно действащ фактор за социални деформации и формиране на криминално поведение. По данни на НСИ през 2016 г. местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (**МКБППМН**), са осъществявали **превантивно-възпитателна дейност с 1042** (2390 през 2015 г.) **малолетни и непълнолетни, живеещи в криминогенна или конфликтна семейна среда;**

- **13.4%** (11.2% през 2015. и 12% през 2014 г.) от водените на отчет през 2016 г. **не учат и не работят.**

Данните на МВР за **водените на отчет в ДПС по етническа принадлежност** показват, че от общо водените през 2016 година, **43.3%** (42.0% през 2015, 44,0% през 2014г.) са от **българската етническа група; 6.3 %** (7.0% през 2015г., 6.0% през 2014 г.) – от **турската етническа общност; 49.9 %** (47.2% през 2015 г., 49.3% през 2014 г.) – от **ромската етническа група** и 0.5 % (0.5 % през 2015 и 0.5 % през 2014 г.) от други етноси. По тези показатели и през 2016 г. дялът на водените на отчет роми е най-висок в сравнение с другите етнически групи, като има тенденция на нарастване на относителния им дял.

5. Противобществени прояви

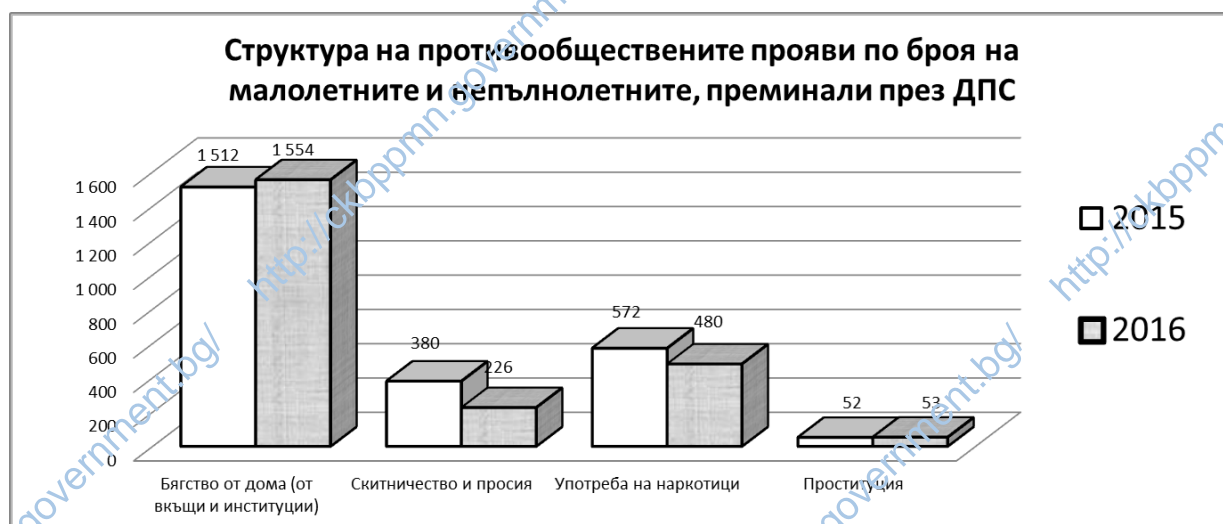
През 2016 г. се запазват основните параметри в структурата на противобществените прояви на малолетните и непълнолетните, преминали през ДПС.

Таблица № 8

Структура на противобществените прояви по броя на малолетните и непълнолетните, преминали през ДПС

/по данни на НСИ/

Години	Общо лица	Бягство от дома (от вкъщи и институции)	Скитничество и просия	Употреба на наркотици	Проституция
2008	7 952	1 896	659	314	210
2009	8 265	1 548	561	307	177
2010	7 249	1 494	671	326	119
2011	8 134	1 665	630	446	137
2012	7 009	1 745	614	437	78
2013	6 439	1 744	602	517	62
2014	5 372	1 550	354	532	59
2015	6 145	1 512	380	572	52
2016	5754	1 554	226	480	53

Данните показват, че през 2016 г. значително е намалял броят на лицата, извършители на противообществени прояви.

При бягствата от дома (от вкъщи) се констатира леко увеличение.

Намалял е съществено броят на скитащите и проседи деца, в сравнение с предходната година.

При преминалите през ДПС за употреба на наркотици се констатира намаление.

По данни на МВР през 2016 г. 488 малолетни и непълнолетни са били свързани с наркотрафик и разпространение на наркотици.

Според полицейската статистика през 2016 г. преминалите през ДПС за употреба на наркотици и алкохол малолетни и непълнолетни са били **600** (637 през 2015 г., 635 през 2014 г.). Броят на скитащите, проседи и безнадзорни през 2016 г. е **1623** (при 1644 през 2015 г.). Според същата обобщена оперативна информация преминалите за проституция през 2016 г. са били **37** (76 през 2015 г., 53 през 2014 г.). По този показател е налице намаление в сравнение с предходната година, като най-много проституиращи са на териториите на областните дирекции (ОД на МВР) в Пловдив, Варна и Хасково.

По данни на МВР през петте дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни (ДВНМН) през 2016 г. са преминали **1042** малолетни и непълнолетни (1031 през 2015 г. и 1132 през 2014 г.). За бягство от БУИ и СПИ са преминали **320** деца (310 през 2015 г.). За бягства от специализирана институция за деца – **69** (88 през 2015 г.). За бягство от дома и приемно семейство – **161** (158 през 2015 г. и 185 през 2014 г.) За безнадзорност, съпроводена с противообществени прояви – **198** деца (239 през 2015 г. и 307 деца през 2014 г.) като в това отношение се очертава тенденция на намаление.

Повече от половината от преминалите през ДВНМН – 55% са били от ромски произход, 24 % - от български произход, 10 % - от турски произход и други – 11 %.

Два и повече пъти са били настанявани 23 % от всички малолетни и непълнолетни, преминали през ДВНМН, което показва трайно формирани асоциални нагласи у тези деца и криминогенна семейна и социална среда.

Отпадането от училище е силно действащ криминогенен фактор. По данни на НСИ през учебната 2015 - 2016 г. **14 483** деца под 16 г. (задължителната за образование възраст) са напуснали училище. През учебната 2014-2015 година отпадналите са били

14 203, а през учебната 2013-2014 г. - 11 082. Очертана е тенденция на нарастване. От всички отпаднали, 46% са момичета.

Най-съществените причини за отпадане от училище са: **заминали в чужбина – 6 776** (6 590 през предходната учебна година и 4 905 през учебната 2013-2014 г.), което бележи тенденция на съществено нарастване; **семейни причини – 5 135** (4 998 през предходната учебна година и 5 080 през учебната 2014-2015 г.); **нежелание да учат – 1 251** (1 215 през предходната учебна година и 1 018 през учебната 2013-2014 г.). И по този показател се очертава тенденция на нарастване. **Преместили се в друго училище, за които няма потвърждение, че са продължили образованието си са 904** (953 през предходната учебна година и 648 през учебната 2013-2014 г.). **Навършили 16 г.** (задължителна възраст за образованието) – **539** (557 през предходната учебна година и 448 през учебната 2013-2014 г.). **По здравословни причини** (продължително боледуване) са напуснали **372** (391 през предходната учебна година и 252 деца през учебната 2013-2014 г.). По други причини са отпаднали 45 деца.

Най-много деца са отпаднали от общообразователните училища – 14349 (14014 през учебната 2014-2015 година и 11 806 през учебната 2013-2014 г.).

Повече от половината – 7823, т.е. 54% от всички отпаднали (7761 т.е. 55% за предходната учебна година и 6441, т.е. 54% през 2013-2014 г.) от отпадащите са били **между 5 и 8 клас, от които 46% момичета**. От 1 до 4 клас са отпаднали 6526 (6253 деца през 2015-2016 учебна година и 5365 през 2013-2014 г.), от които 46% момичета. Преобладаващата част от тези деца са от ромски произход.

6. Проституция при ненавършилите пълнолетие

Проституцията сред малолетните и непълнолетните уврежда психичното и социално развитие на личността и води до дълбоки травми и деформация на ценностната система. **Проституиращите деца са жертви** на криминални групи и организирана престъпна дейност. В същото време, съгласно Минималните стандартни правила на ООН за правораздаване при непълнолетните, **проституцията се определя като противообществена проява**. Действието на правилата се отнася и до деяния, които по своята същност не са престъпления и не биха били обект на интервенция от страна на държавата, ако са извършени от пълнолетен (употреба на алкохол, бягство от училище, неспазване на училищната дисциплина, бягство от дома, наркотици, проституция и т. н. - Правило 3.1.) Целта е чрез предприемане на възпитателни мерки за такива деяния,

маловръстните да бъдат предпазени от формиране на трайни нагласи за асоциално поведение.

През 2016 г. установените от ОД МВР проституиращи на територията на страната деца са 37 от общо преминалите през ДПС, но реалният им брой е значително по-голям.

Проблемът за сексуалната експлоатация на деца продължава да е актуален. Местните комисии за БППМН продължават да работят за ограничаването на детската проституция чрез организирането на образователни и превантивни кампании и други форми, насочени особено към най-рисковите и най-уязвими групи момичета.

7. Безнадзорност сред децата

Безнадзорността поставя децата в ситуация на висок криминогенен и виктимен риск. Безнадзорните деца всекидневно са подложени на физическо, психично и сексуално насилие, недохранване, болести. Нарушени са техни основни права. В същото време те извършват противообществени прояви и престъпления – крадат, употребяват и разпространяват наркотични вещества, проституират и извършват хомосексуални услуги, просят, в много случаи проявяват агресия и насилие и нарушават правата на деца и възрастни. Особено тежък е проблемът при малолетните безнадзорни, които живеят „на улицата“ усвояват модели на поведение без социални правила и формират негативни ценности и морал.

По данни на НСИ безнадзорните деца през 2016 г. са били 179 (през 2015 г. -156 деца, през 2014 г. -182). Малолетните безнадзорни са били 85, от които 22 момичета, непълнолетните са били 94, от които 32 момичета. Като общ брой от всички безнадзорни преобладават момчетата.

8. Основни криминогенни фактори за престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните

През 2016 г. продължава действието на основните, установени от проучванията на Централната комисия криминогенни фактори:

- **социално-икономически фактори** с индиректно негативно влияние върху социализацията на децата – нисък жизнен стандарт, безработица, бедност, лоши жилищни и битови условия;

- **социокултурни фактори**: деформация на ценности, съпроводена с ценностни модели, които толерират агресия и насилие по медии, интернет, компютърни игри, филми; недостатъчен избор и ограничен достъп до стойностни и полезни занимания на децата през свободното време;

- **социално-педагогически фактори** – занижен социален и институционален контрол; деформации в социалната микросреда; несобхващане, отпадане и бягства от училище; проблеми, свързани с реда и дисциплината в училище; ограничена възпитателна работа в училище; липса на ефективна система за гражданско образование; агресивни прояви и насилие сред учениците; недостатъчно добре развита система за психологична помощ и социално-педагогически услуги, особено в малките общини и други;

- **фактори, свързани с ниската правна култура и морал** - непознаване или пренебрегване на правни и морални норми; неизпълнение на основни разпоредби в наказателното законодателство, ЗБППМН, Закона за закрила на детето, Наредба № 1 на общините за обществен ред и сигурност, ограниченията за продажбата на алкохол и цигари на деца; посещенията в заведения след ограничителния час и т. н.;

- **личностни фактори** – неадекватно взаимодействие между индивида и обществото; акцентуации на характера; смущения в „аз-концепцията” на личността; проблеми в комуникативността; социално-психични деформации, разстройства в ценностната система, ценностни и емоционални дефицити; неразвити социално значими потребности и интереси; недостатъчно развит самоконтрол; липса на умения за реагиране в рискови ситуации и преодоляване на конфликти; подражание на асоциални поведенчески модели; психични тразми, породени от взаимоотношенията в семейството или липсата на семейство; психични и поведенчески реакции, в резултат на проявено насилие или под въздействие на алкохол и наркотици; склонност към агресивност или конформизъм; стремеж към самоутвърждаване чрез агресия и девиантно поведение и други;

- **семейна среда** - криминогенност и конфликтност; насилие в семейството; негативни модели на поведение; ниско образование и култура на родителите; проблеми в общуването между родители и деца; безотговорност и безнаказаност на родители; слаб родителски контрол и незаинтересованост към проблемите на децата; емоционална

и педагогическа занемареност; отчужденост в семейството; грешки, недостатъци, пропуски при възпитание на децата в семейството; пребиваване на родители в чужбина, което лишаваша децата от родителски грижи и контрол; бягство на децата от дома, безнадзорност и скитничество и други;

- **приятелска среда** – участие в групи и ситуации с повишен криминогенен и виктимен риск; агресивни модели на общуване в неформални групи; силово решаване на конфликти; употреба на алкохол и наркотици като групова норма и други.

Посочените фактори действат комплексно, като в отделните случаи е различен доминиращият фактор. Силата и интензитетът им са със специфична значимост за всеки отделен случай. Независимо от конкретните им конфигурации, те водят до отклонения в поведението на маловръстните и извършване на противообществени прояви и престъпления. **Поради това превантивната дейност на системата за БППМН е насочена към ограничаване на действието на всички посочени фактори.**

9. Децата, пострадали от престъпления

По данни на МВР през 2016 г. се е утвърдила тенденция на намаляване на броя на децата, жертви на престъпления.

Таблица № 9

Децата пострадали от престъпления

/по данни на МВР/

Година	общо	убийства- довършени	убийства- обит	Изнасилван е/дов.и обит/	блудства	телесни повреди	грабежи	кражби	Жертви на хулигански прояви
2012	2 317	3	0	33	122	191	154	721	57
2013	2 540	3	4	33	123	182	195	854	61
2014	2 629	4	3	31	108	219	187	918	57
2015	2 335	8	2	29	123	198	149	736	69
2016	2 129	3	4	32	83	220	133	650	58

Малолетните, потърпевши от престъпления са 921, а непълнолетните – 1208.

Малолетните и непълнолетните основно са обект предимно на кражби, телесни повреди и грабежи.

През 2016 г. значително е **намалял броят на довършените убийства. При опитите за убийства, обаче, се наблюдава двойно увеличение.**

При броя на изнасилванията се констатира леко увеличение спрямо предходната година.

Броят на блудствата е намалял значително в сравнение с 2015 г.

Нарастнал е броят на телесните повреди.

Очертава се тенденция на намаляване на броя на децата, станали жертва на грабежи.

Броят на жертвите на кражби намалява като тенденция.

Намалял е и броят на децата, станали жертви на хулигански прояви.

По данни на ВКП общият брой пострадали непълнолетни лица през 2016 г. е 2302, от които 851 момчета и 1451 момичета. През 2014 г. той е бил 2445 непълнолетни, а за 2015 г. – 1966.

Общият брой пострадали малолетни лица е 1696 (1678 през 2014 г. и 1600 през 2015 г.) от които 803 момчета и 893 момичета.

Прави впечатление, че и при двете възрастови групи преобладават момичетата.

При малтретираните деца, преминали и водени на отчет в ДПС се наблюдават следните особености:

Таблица № 10

Малтретирани деца, преминали или водени на отчет в ДПС

/по данни на НСИ/

Години	Общо	В т. ч. жени	% на малтретирани жени спрямо общо малтретирани	Малолетни общо	% на малтретирани малолетни спрямо общо малтретирани	В т. ч. жени	% на малолетни малтретирани жени спрямо малолетни общо малолетни	Малтретирани непълнолетни общо	% спрямо общо малтретирани	В т. ч. жени	% на непълнолетни жени спрямо общо малтретирани непълнолетни
2007	505	189	37.4	241	47.7	85	35.3	264	52.3	104	39.4
2008	644	242	37.6	338	52.3	122	36.1	306	47.7	120	39.2
2009	563	226	40.0	247	43.0	91	37.0	316	56.0	135	43.0
2010	692	277	40.0	305	44.1	115	37.7	387	55.9	162	41.9
2011	591	232	39.0	289	48.9	102	35.3	302	51.1	130	43.0
2012	568	224	39.4	246	43.3	97	39.4	322	56.7	127	39.4
2013	459	187	41.0	228	49.7	92	40.4	231	50.3	95	41.1
2014	445	184	41.0	229	51.4	98	42.7	216	48.5	86	39.8
2015	402	156	38.8	214	53.2	83	38.8	188	46.8	73	38.8
2016	302	149	49.3	117	38.4	45	38.4	185	61.2	77	41.6

Общият брой на малтретираните малолетни и непълнолетни трайно намалява като тенденция от 2010 г. насам.

От 2012 г. намалява и броят на малтретираните момичета, но през 2016 г. относителният им дял е нарастнал съществено.

Намалява общият брой на малтретираните малолетни.

Броят на малтретираните малолетни момичета също е намалял като тенденция в абсолютни и относителни стойности.

При непълнолетните се наблюдава тенденция на намаление от 2012 г. в абсолютни стойности, но през 2016 г. относителният им дял е нарастнал.

Нарастнал е броят на малтретираните непълнолетни момичета, както и относителният им дял.

Насилието продължава да се извършва главно в близкото социално обкръжение. В повечето случаи – 69% (86% през 2015 г., 77% през 2014 г.) насилието е било упражнявано от родители, близки, роднини, приятели, съученици, учители, възпитатели и т. н.

Върху 1/4 от малтретираните деца насилието е упражнявано в най-тесния семеен кръг, а 46% (58 % през 2015 и 57% през 2014г.) от всички малтретирани са били жертва на своите приятели и съученици.

От други пълнолетни лица извън обкръжението на децата са пострадали 40 деца, като половината от тях са момичета.

Проблемът за насилието в най-близкото обкръжение продължава да бъде сериозен. Тези престъпления трудно се разкриват поради емоционалната свързаност на членовете на семейството, силният неформален контрол в малките групи, страхът от отмъщение при разкриване или споделяне от жертвата, срамът от преживяното малтретиране. Формирането на силна обществена нагласа за противопоставяне на насилието и бързата реакция на институциите може да допринесе за ограничаване на този проблем.

По информация на МВР през 2016 г. 12 деца са били жертва на **трафик и сексуална експлоатация**. Използваните за джебчийство и просия в чужбина малолетни и непълнолетни са 5.

По данни на НСИ през 2016 г., МКБППМН са осъществявали превантивно-възпитателна дейност с 34 малолетни и непълнолетни лица, жертви на трафик.

Органите на МВР са работили с 8 случая на непридружени деца, пребивавали в следните държави: Австрия – 2 бр., Гърция, Германия и Великобритания, Испания, Швейцария и Швеция – по 1 бр.

По данни на НСИ през 2016 г. **към просия** са склонявани 8 (7 през 2015 г. и 26 деца през 2014 г.), от които всички са били малолетни – 5 момчета и три момичета.

Склоняваните и принуждавани **към проституция** през 2016 г. са били 5 деца (16 през 2015 г. и през 2014 г.). Всички те са били непълнолетни, от които 2 момчета и три момичета.

Установени са 2 малолетни момчета, въввлечени в трафик на хора.

Според данните на НСИ 1 непълнолетно момиче е станало жертва на **детска порнография**.

10. Дейност на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) по възпитателни дела

Местните комисии за БППМН са структури към общините и районите за превенция и противодействие на детското девиантно поведение. Законът за БППМН им

възлага и специфичната дейност по разглеждане на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (възпитателни дела) и налагане на възпитателни мерки. Предвидените от Закона мерки са само възпитателни, образователни и социални, от тях не следват наказателно-правни последици. С мерките се цели постигането на възпитателен ефект и позитивна промяна в поведението на децата, коригиране на деформации и асоциални нагласи, компенсиране на дефицити, формиране на нагласи за уважение към закона и нормите в обществото. Делата се разглеждат от провоспособни юристи с участието на педагози и психолози.

През последната година е нараснал броят на решените възпитателни дела. Тенденция на намаление се очертава при броя на наложените възпитателни мерки. Нараснал е броят на децата с наложени възпитателни мерки.

Таблица № 11

Възпитателни дела

/по данни на НСИ/

Година	Решени възпитателни дела (бр.)	Наложени възпитателни мерки (бр.)	Децата с наложени възпитателни мерки (бр.)
2007	6 114	9 635	7 492
2008	5 642	9 033	6 919
2009	5 298	8 507	6 373
2010	5 437	8 606	6 519
2011	5 766	8 945	6 730
2012	5 952	8 431	6 765
2013	5 672	8 780	6 894
2014	5 039	7 609	6 043
2015	4 913	7 537	5 980
2016	4 991	7 495	6 106

Броят на възпитателните мерки е значително по-голям от броя на децата с наложени възпитателни мерки, тъй като МКБППМН са налагали по няколко възпитателни мерки, с цел по-ефективно възпитателно въздействие.

През 2015 г. около 69 % от възпитателните дела са образувани по предложение на прокуратурата, предимно за престъпления, извършени от непълнолетни; в 24 % - по

По предложение на прокуратурата са образувани 70% от възпитателните дела, по предложение на полицията - 24%; по предложение на длъжностни лица -5%. Само в 38 случая възпитателните дела са образувани по сигнали от граждани, а в 20 случая - по предложение на съда, главно за административни нарушения.

От всички възпитателни дела 20% са били по прекратени преписки от районните прокуратури по чл.61 от НК: „По отношение на непълнолетен, извършил поради увлечение или лекомислие престъпление, което не представлява голяма обществена опасност, прокурорът може да реши да не образува или да прекрати образуваното предварително производство, а съдът да реши да не бъде предаван за съдене или да не бъде осъден, ако спрямо него могат да се приложат успешно възпитателни мерки по ЗБППМН.“

В 68 % от случаите възпитателните дела са образувани за извършени престъпления.

През 2016 г. в 3% от случаите не са разглеждани възпитателни дела, поради изтичане на давностния срок по чл. 13 б. “б” от ЗБППМН.

От всички малолетни и непълнолетни с наложени възпитателни мерки, 33% са били малолетни, а 12% са били момичета. По този показател се наблюдава устойчивост през последните години.

С цел прецизна оценка на личностните особености на извършителите и избор на най-адекватни възпитателни мерки, МКБППМН обръщат особено внимание на подготовката на доклада по чл. 16 ЗБППМН. Докладът прави анализ на факторите,

допринесли за извършване на противообществена проява и дава оценка на ресурсите на детето и семейната среда за позитивна промяна в поведението.

По данни на НСИ през 2016 г. МКБППМН са налагали следните **възпитателни мерки по чл. 13, ал.1 от ЗБППМН**:

- **“предупреждение”** – в 3040 случая (2817 през 2015 и 2958 през 2014г.);

- **“задължаване да се извини на пострадалия”** – в 174 случая (175 през 2015 г. и 129 през 2014 г.). Практика на МКБППМН е тази мярка да се осъществява като медиация между извършителя и потърпевшия. Мярката има ефект тогава, когато се съчетава с други възпитателни мерки с по-продължително въздействие, в съответствие с указанията на ЦКБППМН;

- **“задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението”** – в 723 случая (690 случая през 2015 г. и 743 случая през 2014 г.). Мярката има продължително въздействие за превантивна и корекционно-възпитателна дейност и подкрепа на социалната адаптация. Консултациите се провеждат от психолози, педагози, педиатри, юристи и се предоставят безплатно. Центровете за социална превенция и консултативните кабинети, уредени в чл.10, ал. 2 от Закона за ППМН като помощни органи към местните комисии са ефективни звена за резултатно привеждане в изпълнение на тази мярка. Това се потвърждава и от мнението на секретарите на МКБППМН, изразено в годишните им доклади;

- **“поставяне под възпитателен надзор на родителите или лицата, които ги заместват за полагане на засилени грижи”** – в 966 случая (944 случая през 2015 г. и 912 случая през 2014 г.). С налагането на тази мярка се цели активирането на родителския капацитет, там където той е налице в процеса на коригиране поведението на децата;

- **“поставяне под надзор на обществен възпитател”** – в 1648 случая (1812 през 2015 г. и 1819 случая през 2014 г.). При налагането на тази мярка се очертава тенденция на намаляване, въпреки, че е с голям възпитателен потенциал и е особено ефективна за постигане на позитивна промяна в личността на малолетния и непълнолетния чрез индивидуална корекционно-възпитателна работа;

- **“забрана на непълнолетния да посещава определени места и заведения”** е наложена в **43 случая** (60 през 2015 г. и 51 случая през 2014 г.). Привеждането в изпълнение на тази мярка е трудно, особено в големите градове, поради което МКБППМН се въздържа от нейното налагане;

- **“забрана на непълнолетния да се среща и да установява контакти с определени лица”** – в **99 случая** (132 през 2015 г. и 114 случая през 2014 г.). Привеждането в изпълнение на тази мярка и контролирането ѝ от ИДПС също е трудно при съвременните социални условия, което води до ограниченото ѝ прилагане;

- **“забрана на непълнолетния да напуска настоящия си адрес”** е наложена само в **36 случая** (46 през 2015 г. и 43 случая през 2014 г.). В съвременните социални условия очевидно и тази мярка е трудно контролируема, поради което местните комисии избягват налагането ѝ;

- **“задължаване на непълнолетния да отстрани със свой груд причинената вреда”** е наложена в **50 случая** (25 през 2015 г. и 23 през 2014 г.). Очертана е тенденция на нарастване при налагането на тази мярка. Според секретарите на МКБППМН мярката има добър възпитателен потенциал;

- **“задължаване на непълнолетния да извърши определена работа в полза на обществото”** – в **302 случая** (351 през 2015 г. и 368 случая през 2014 г.). Работата винаги се съобразява с индивидуалните способности и наклонности на непълнолетния и има за цел да предизвика у него положителни емоции и да подпомогне изграждането му като личност. Тази мярка се е наложила като добра практика и с висок възпитателен ефект, но в последните години се е утвърдила тенденция на намаление при налагането ѝ.

- **“предупреждение за настаняване във възпитателно училище-интернат (ВУИ) с изпитателен срок 6 месеца”** – в **301 случая** (357 през 2015 г. и 310 случая през 2014 г.), главно за извършени кражби и други престъпления. Според секретарите на МКБППМН това е една от най-ефективните и възпиращи възпитателни мерки, особено ако е съчетана с други мерки с по-продължително действие.

Най-тежките мерки по чл. 13 ал. 1, свързани с отделяне на детето от семейството му – “настаняване в социално-педагогически интернат“ (СПИ) и “настаняване във възпитателно училище-интернат“ (ВУИ), се налагат само от съда и то когато възможностите на всички други мерки за въздействие са изчерпани. Като правило тези деца живеят във вредна за тях криминогенна семейна и социална среда и единственият начин да бъдат мотивирани за просоциално поведение е да бъдат отделени временно от нея. Предвидено е и двуинстанционно обжалване на тези мерки с оглед осигуряване на защитата правата на детето в съответствие с най-добрия му интерес. Съдът взема решение за настаняване във ВУИ или СПИ по предложение на МКБППМН след разгледано възпитателно дело или по своя преценка сам налага тези мерки.

През 2016 г. годишна мярката “настаняване в СПИ” е наложена само в 35 случая (51 през 2015 г. и 41 случая през 2014 г.). Относителният дял на мярката, спрямо всички наложени възпитателни мерки е 0.5%.

Мярката “настаняване във ВУИ” е била наложена в 78 случая (77 през 2015 г. и 98 случая през 2014 г.), което съставлява 1.0% от всички наложени възпитателни мерки.

Данните показват, че само 1.5% от всички възпитателни мерки са били за настаняване в корекционно-възпитателни заведения, което означава, че МКБППМН само в краен случай правят предложения до съда за налагането на мерки, свързани с отделянето на децата от семейството и естествената им среда.

Тук се очертава, обаче, един сериозен проблем. Много от децата, които реално са за настаняване в СПИ и ВУИ, поради наложената негативна нагласа към тези заведения, се настаняват в кризисни центрове, в които не се осъществява необходимата корекционно-възпитателна работа. След изтичането на регламентирания срок за пребиваване, те отново попадат в криминогенната среда и са лишени от необходимите грижи за ресоциализация и развитие. Не са изолирани случаите когато деца, настанени в кризисен център системно извършват бягства, не спазват правилата и персоналет не може да се справи и предлага да бъдат настанени в корекционно-възпитателни заведения.

За 10 години броят на децата, настанени в СПИ е намалял над 3 пъти, а броят на децата, настанени във ВУИ – над два пъти.

Силно е редуциран и броят на тези заведения. В началото на настоящата учебна година в страната функционират само 4 ВУИ и 2 СПИ. Предстоящо е и закрването на още един СПИ.

Таблица № 12

Малолетни и непълнолетни, настанени в СПИ и ВУИ в началото на учебната година
/по данни на МОН/

Учебна година	СПИ	ВУИ
2007/2008	212	276
2008/2009	192	253
2009/2010	181	223
2010/2011	151	203
2011/2012	144	194
2012/2013	111	172
2013/2014	95	169
2014/2015	78	140
2015/2016	76	138
2016/2017	64	115

Настаняването на деца в корекционно-възпитателни заведения става сава с решение на съда самостоятелно или по предложение на МКБППМН, след разглеждане на възпитателно дело, само тогава, когато са извършени множество противообществени прояви и престъпления и другите възпитателни мерки по ЗБППМН не са дали резултат. В тези случаи единствено в най-добрия интерес на детето е то да бъде откъснато от криминогенната или неподходящата социална среда и чрез групова и индивидуална корекционно-възпитателна работа да се променя мотивацията, да се формират социални и професионални умения, умения за самостоятелен живот, умения за решаване на конфликти, за общуване и т. н.

По данни на НСИ през 2016 г. делът на **малолетните и непълнолетните, на които е било разследано два или повече пъти възпитателно дело е бил 13%** (14% през 2015 и 15% през 2014 г.). В това отношение е налице леко намаление, което потвърждава ефективността на прилаганите спрямо малолетните и непълнолетните възпитателни мерки. При всички останали случаи **(87%) наложените още на първото възпитателно дело възпитателни мерки са повлияли положително върху**

поведението на маловръстните и те не са извършили нова противобществена проява през годината.

Основните характеристики на децата с наложени възпитателни мерки са устойчиви във времето:

- малолетни – **2028** (2041 през 2015 г. и 2094 през 2014 г.); от които 19 % момичета;

- непълнолетни – **4078** (3939 през 2015 г. и 3949 през 2014 г.), от които 21% момичета;

- **ниско образователно равнище** – никога не са посещавали училище, с незавършено начално или начално образование са били **3371** (3167 през предходната година), т. е. **61%** от всички малолетни и непълнолетни с наложени възпитателни мерки.

Децата, които никога не са посещавали училище са били 65;

- **23%** от децата с наложени възпитателни мерки преди последното възпитателно дело са били водени на отчет в ДПС;

- около половината са живеели при двамата родители, а 28% - само при единия родител, най-често майката.

Само около **0.7%** от всички деца с възпитателни дела са живели в корекционно-възпитателни заведения – СПИ и ВУИ. В специализирани институции и институции от резидентен тип са живели **6%** от децата с наложени мерки. Може да се направи изводът, че пребиваването във ВУИ и СПИ само по себе си не е условие за извършването на противообществени прояви.

11. Дейност на местните комисии по отношение на безотговорните родители

Силен криминогенен фактор за девиантно поведение на децата са недостатъчната грижа и negliжирането на децата в семейната среда, безотговорността и родителската некомпетентност. Негативните модели на поведение и криминогенната семейна среда формират у подрастващите трайни нагласи за асоциално поведение. Спрямо такива родители ЗБППМН предвижда санкциониращи мерки в случаите, когато по време на разглеждане на възпитателното дело се установи, че поведението на родителя е допринесло за извършването на криминално деяние.

По данни на НСИ през 2016 г. по чл. 15 от ЗБППМН са били наложени **369** (426 през 2015 г. и 467 през 2014 г.) мерки по отношение на безотговорни родители. По този показател се е утвърдила тенденция на намаление.

Най-често налаганата мярка – в 236 (228 през 2015 г.) от случаите (64%) е била **“предупреждение”**.

В 80 случая (116 през 2015 г. и 93 през 2014 г.), т. е. в **22 %** от случаите е била наложена мярката **“задължаване да посещава беседи и консултации по въпросите на възпитанието”**. Най-често мярката се привежда в изпълнение от помощните органи на местните комисии – центровете за превенция и консултативните кабинети. Неоправдано е недостатъчното прилагане на тази мярка, доказала своята ефективност, още повече, че над 1/3 от комисиите разполагат с консултативни кабинети и центрове за превенция.

Мярката **“глоба от 50 до 1000 лв.”** е наложена в **53 случая** (82 през 2015 г. и 90 през 2014 г.). В това отношение се е наложила тенденция на намаление, която се дължи на несъбираемостта на глобите. **В 16 случая** (22 през 2015 г. и 17 през 2014 г.) **по желание на родителите** глобата е била заменена с **работа в полза на обществото**. Мярката е ефективна, но административни и обективни причини (невъзможност на родителите да плащат глобите, отказ от полагане на безвъзмезден труд поради обстоятелството, че глобата се погасява с изтичане на 5-годишен давностен срок) затрудняват привеждането на мярката в изпълнение. Това е причината местните комисии да се въздържат от масовото ѝ прилагане.

Местните комисии рядко използват и разпоредбите на чл. 15, ал. 6 и ал. 7 от Закона за БППМН за **сезиране на прокуратурата и съда**, когато поведението на родителите или лицата, които ги заместват съставлява престъпление, както и когато поведението на родителя представлява опасност за нормалното развитие на детето или родителят по обективни причини не може да упражнява родителските си задължения (чл. 131, 132 и 134 от СК). **Тези разпоредби са използвани едва в 12 случая за съда и в един за прокуратурата**. Необяснимо е пренебрегването на тези възможности. Местните комисии следва да сезират съда и прокуратурата за безотговорните родители, чието поведение е допринесло децата им да извършат престъпления и противообществени прояви.

12. Превантивна дейност на МКБППМН

Основната дейност на местните комисии за БППМН е социално-превантивната. Тя включва анализ, предотвратяване и ограничаване на действието на криминогенните фактори; идентификация, проучване и анализ на проблемите, свързани с девиациите в поведението на подрастващите на територията на съответната община (район в градовете с районно деление); работа по програми и проекти; партньорство с

други органи и ГИО, квалификационна дейност. Като органи по превенцията на ниво община, местните комисии осъществяват различни дейности по предотвратяване извършването на криминални деяния от малолетни и непълнолетни, информират и ангажират местните власти и местната общественост с анализите на състоянието, проблемите и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и предприемат мерки за тяхното ограничаване.

На заседание на пленарния състав на Централната комисия са приети **приоритетните области за превантивна дейност:**

-ранна превенция и предизвестяване на симптоми за извършване на криминални деяния, включваща работа в училищата, работа с директорите на училищата, работа с педагогическите съветници, работа с родителите (родителските настоятелства);

-работа за ограничаване на криминалната активност на ромските деца;

-ограничаване на отпадането и изграждане на мотивация за посещаване на училище.

В изпълнение на тези приоритетни области, МКБППМН са продължили да съдействат на компетентните органи за **ограничаване на отпадането от училище**, за социална интеграция на малолетни и непълнолетни, извършили противообществени прояви и престъпления; за професионално обучение и трудова заетост на непълнолетни, пребивавали в СПИ, ВУИ, ПД, условно осъдени и предсрочно освободени; за решаването на социални проблеми на деца и семейства в криминогенен риск.

По отношение на приоритетната област **ограничаване на криминалната активност на ромските деца**, много от МКБППМН са включили в съставите си или като обществени възпитатели ромски лидери и представители на ромски неправителствени организации и здравни медиатори, които работят в ромските махали. МКБППМН са съдействали за привличане на ромските деца в училище и редовното посещение на учебните занятия. Осъществявани са информационни кампании в ромските общности за здравно и сексуално образование, ограничаване на ранните бракове, ранните бременности, проституция и трафик, употреба на наркотици.

По приоритетно направление **ранна превенция и предизвестяване на симптоми за извършване на криминални деяния**, комисиите продължават **работата си с родители и семейства**, чиито деца са извършили противообществени прояви: информиране по проблемите на асоциалното поведение; дискусии; индивидуални и семейни консултации. Като успешна практика в много комисии е утвърдена формата

“Училище за родители”. В тези “училища” висококвалифицирани специалисти оказват ефективна помощ по проблемите на социализацията, общуването с деца, преодоляване на конфликти, психологическа подкрепа, предпазване от употреба на наркотици, насилие, асоциално поведение, повишаване на знания и умения на настоящи и бъдещи родители при отглеждането и възпитанието на техните деца.

В изпълнение на основният приоритет - **ранната превенция**, **МКБППМН организират и на практика осъществяват цялата превантивна дейност на територията на общината.**

През 2016 г. **МКБППМН са организирани 1165** (1123 през 2015 г.) **кампании с общо превантивен характер** за превенция на противообществени прояви, наркомании, насилие, СПИН и други. В тези кампании са **обхванати 140 647** (127 564 през 2015 г.) **малолетни и непълнолетни.**

Като правило в тези инициативи местните комисии включват деца с противообществени прояви. Дейностите са свързани със спорт, туризъм, изкуство, творчество и самодейност. Посветени са на Деня на детето, местни, общински, национални, международни, религиозни и други празници. Провежданите дейности се обвързват с формиране на духовни, морални и естетически ценности; запознаване с правата, задълженията и на детето и законодателството, вкл. и ЗБППМН; толерантността в общуването; сигурността в живота на децата; движението по пътищата; превенция на ХИВ и СПИН; здравословен начин на живот, обучение на ромски деца от здравни медиатори и други. Интересни теми: „Ваканция здравей! Да играем безопасно“, „Лятно училище“, „Лятна занималня“, „Лятна академия за деца“, „Безопасна ваканция“, „Лятно приятелство“, детска работилница „Мечти без граници“, „Мое лято без насилие“, „Ваканция 2016 г.“, „Детска полицейска академия“, осъществявана съвместно с органите на МВР.; „Превенция на насилието в интернет“.

Превенцията на **насилието между деца и срещу деца е друга приоритетна област в дейността на ЦКБППМН и МКБППМН.** В тази връзка Централната комисия още през 2006 г. е изпратила указание до всички местни комисии относно разработване и реализация на стратегии и програми, насочени към превенция на насилието. Оттогава до сега, всяка година в докладите си до ЦКБППМН, местните комисии изпращат информация за реализираните дейности по този проблем в съответствие и с Националния план за превенция на насилието над деца.

През 2016 г. МКБППМН са реализирали 212 (179 през 2015 г.) програми, стратегии, кампании и проекти по превенция на насилието между и срещу деца, което е значително нарастване спрямо 2014 г., когато са били 161.

По-съществените дейности, реализирани в рамките на тези програми и кампании:

- лекции, беседи, дискусии, открити уроци, обучения на деца, родители и специалисти и училищни комисии за превенция на противообществените прояви на учениците (УКПППУ) за мирно решаване на конфликти;

- тренинги и техники за преодоляване на агресия;

- реализация на проекти;

- запознаване с различните видове насилие;

- дейности за възпитаване на толерантност у децата;

- анкети, проучвания и тестове за агресивност;

- скрининги за изследване на училищния тормоз и агресивно поведение;

- помощ на жертви на насилие и техните семейства;

- консултиране на родители и семейни консултации;

- обучения „връстници обучават връстници“;

- включване на деца с наложени възпитателни мерки в извънкласни дейности, турнири, лагери;

- запознаване с рисковете и опасностите от насилието в интернет;

- презентации от ученици и документални филми, създадени от ученици;

- издаване и разпространение на информационни материали по проблемите на агресията и насилието и популяризирането им в сайтовете на училищата;

- изработка и разпространение на розови фланелки срещу училищния тормоз;

- кръжоци, театрални постановки, арт-студия, спортни прояви, летни занимания, ателиета по интереси, фестивали, концерти, конкурси, фото-изложби, колопоходи и други спортни мероприятия;

- повишаване информираността и чувствителността на обществото по проблемите на насилието.

Теми на програмите и кампаниите: „Превенция на насилието и тормоза в училище“; „Превенция на агресивното поведение в училище и на улицата“; „Защита на децата от всякакви форми на злоупотреба, насилие и експлоатация“; „Къде да потърсим помощ в ситуация на насилие“; „Как да реагираме, ако детето ни е жертва на насилие“; „Спорт срещу насилие“; „Формиране на умения за предпазване от насилнически посегателства“; „Предизвикателства пред родители на деца с разрушително,

хиперактивно и агресивно поведение“; „Световен ден „Розова фланелка“; „Световен ден на толерантността; „Асертивно поведение“; „Домашно насилие“; „Кой е срещу мен в мрежата“; филм „Непростимо“ за жертви на сексуален тормоз“; „Как децата стават жертва на педофилия“; „Да на приятелството, не на тормоза“; „Бариири при общуване“; „Стилове при решаване на спор и конфликт“; „Не е забавно когато жертвата си ти“; „Удари топка, а не дете“; „Аз приемам теб, приеми ме и ти“; „Агресивно поведение на обществени места. Как да реагираме?“; „Силни без насилие“, „Да посадим доброто – 3000 цветя за 30 години“.

МКБППМН съобразяват **превантивната си дейност** с конкретните особености на общината (района) за ограничаване на специфичните криминогенни фактори. Всяка комисия, в зависимост от конкретния проблем, спецификата и възможностите на общината (района) и наличния материален и кадрови ресурс използва различни форми, методи и средства: лекции, беседи, семинари, тренинги, кръгли маси, видеофилми с дискусии по тях; открити уроци по проблемите на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, престъпността от деца и срещу деца; превенция на рисковото поведение; дебати и лектории по гражданско образование и правата и отговорностите на децата; превенция на “спортното” хулиганство; организиране на спортни дейности с безплатно ползване на бази, летни лагери, туризъм; младежки дискотеки; конкурси; тематични спектакли и други. В тези дейности се включват и деца с противообществени прояви.

Данните за 2016 г. показват очертаваща се **тенденция на нарастване на броя на реализираните от МКБППМН програми и кампании за превенция и противодействие на детското асоциално поведение.**

Таблица № 13

Брой програми за превенция и противодействие на детското асоциално поведение, брой обхванати от информационни кампании за предотвратяване на асоциалното поведение сред децата и брой консултирани деца и родители			
Години	Брой програми	Брой обхванати в кампании	Брой консултирани деца и родители
2012	460	198 854	14 067
2013	636	133 357	14 505
2014	561	185 858	14 467
2015	585	179 397	16 018
2016	641	170 610	14 135

По-важни теми на реализираните през 2016 г. програми и кампании: „Превенция на престъпността и противообществените прояви сред децата“; „Превенция на асоциалното поведение сред малолетни и непълнолетни“; „Ганна превенция на отклоненията в поведението“; „Стратегия за превенция на престъпността“; „Деца-обучители по превенция на противообществените прояви“; „Запознаване със ЗБППМН и дейността на МКБППМН“.

Като добра превантивна практика се е утвърдила инициативата **“Открити дни на МКБППМН”**. През тези дни секретари, членове на МКБППМН и обществени възпитатели запознават обществеността с дейността и приоритетите на МКБППМН; със Закона за БППМН; с дейността на обществените възпитатели; с дейността на помощните органи на местните комисии - консултативните кабинети и центровете за превенция. Целта е да бъдат ориентирани деца и родители за получаване на адекватна на потребностите им помощ.

През 2016 г. дейността на местните комисии за БППМН **по плана за действие в изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците (2014-2018 г.)** е била насочена към: реализирането на информационно-консултативна, проучвателна и изследователска дейност, анализ на факторите за употреба на наркотични вещества сред подрастващите; разработване на програми и проекти; работа с рискови групи; квалификация на специалистите; създаване и разпространение на информационни печатни и видеоматериали. В добро партньорство със съветите по наркотични вещества, превантивно – информационните центрове и районните здравни инспекции комисииите са реализирали различни съвместни дейности.

В изпълнение на Плана за действие по Националната стратегия за борба с наркотиците през 2016 г. МКБППМН са **реализирали 105 обучения** (105 през 2015 г. и 85 през 2014 г.) с **участието на 1 227** (1 561 през 2015 г. и 1 232 през 2014 г.) **специалисти и доброволци** – главно секретари и членове на МКБППМН, обществени възпитатели, педагогически съветници, социални работници, медицински специалисти от училищните кабинети, учители, студенти и ученици, ученически парламенти, родители. Част от темите на обученията: „Видове наркотични вещества“; „Дизайнерска дрога“; „Работа в екип на младежки съвет по наркотични вещества“; „Спортът-ефикасна превенция на употребата на наркотични вещества“; „Превенция на зависимости сред младите хора“; „Превантивни модели за работа с юноши и техните родители“; „Как да разпознаем употребяващите наркотици“; „Как да помогнем на приятел в беда“; „Супервизия – как да работим с младежи в училище“.

През годината МКБППМН са работили по **140** (145 през 2015 г. и 131 през 2014 г.) **програми и проекти за превенция на рисковото поведение за употреба на наркотици**. Обхванати са **25 140** (19 012 през 2015 г. и 17 642 през 2014 г.) **деца, родители, учители, специалисти и доброволци**. По-актуални теми: „Дали детето ми употребява наркотици и как да разбера“; „Лека ли е леката дрога?“; „Граждански мобилен отряд за борба с наркотиците“; Срещи с бивши наркомани; „Преди и след – какво спечелих и какво изгубих“; Междуучилищни състезания „Какво знаем за наркотиците“; Мултимедиен конкурс „Психоактивни вещества (ПАВ) - илюзии, страдания, престъпност“; „Защо пушат младите хора“; „ПАВ водещи до агресивно поведение“; „Превенция на риска от употреба и злоупотреба на ПАВ“; „Изнесен консултативен кабинет за отказване от тютюнопушенето“.

Важен акцент в работата на МКБППМН е разработването и осъществяването на **специализирани програми за деца и семейства в риск от употреба на наркотици**. През 2016 г. са реализирани **65** (183 през 2015 г. и 64 през 2014 г.) такива програми, обхванати са **3 276** (6 434 през 2015 г. и 2634 през 2014 г.) деца и родители. Темите: „Видове наркотици“; Импровизационен театър с доброволци от младежки съвет срещу наркоманиите сред деца и родители; Програма за работа с родители; Тестове за домашно контролиране на употребата на наркотици; Училище за родители; „Борбата със зависимостите – приоритет на семействата“; Обучение на деца с противообществени прояви, свързани с притежание и разпространение на наркотици; „Разговор за наркотиците, който искам да проведа“; „Ранно откриване и превенция на риск от употреба на наркотици“.

През 2016 г. в МКБППМН и в техните центрове за превенция и консултативни кабинети са консултирани 8 233 (9 580 през 2015 г. и 9 360 през 2014 г.) **деца и родители във връзка с употребата на наркотици**.

Издадени и разпространени са информационни материали в тираж 40 183 (49 885 през 2015 г. и 68 202 през 2014г.) **броя** - стикери, флайери, брошури, бележници, ключодържатели, тениски, шапки, плакати, сборници. **Създадени са филми, мултимедийни презентации, методически наръчници, рубрики в сайтове на общини, местни комисии и училища**. Теми: „Употреба на наркотици сред децата“; „Наркотикът – въпрос на свободен избор или лесен начин да загубиш свободата си“; „Ако погледнеш в беда“; „Когато си надрусан не си ти“; „Мисли докато можеш“; „Да се научим да разграничаваме действителността от мита за наркотиците“; „Марихуана - факти, които родителите трябва да знаят“; „Марихуана - факти за тийнейджъри“;

„Добър ден, аз съм зависим!“; „Какво ми отне хероинът“; „12 стъпки към предпазване на детето от наркотиците“; „Бъди независим“; „Наркотиците не са детска игра“; „Дискотеките – забавление и риск“; „Любопитни факти за наркотиците“; „Наркотиците-един пропуснат живот“; „Не убива последната доза, убива първата“; „Запознай се с наркотиците, за да не ги обикнеш“. Организиран са прожекции на филмите „Денят на Яна“ „Невидимият“; „Всеки сам избира своя път“.

През 2016 г. МКБППМН са реализирали **322** (328 през 2015 г. и 356 през 2014 г.) броя информационни кампании и общопревантивни програми за превенция на наркоманиите, алкохола и тютюнопушенето, в които са били обхванати **69 708** (70 906 през 2015г. и 87 216 през 2014 г.) лица. Броят на кампаниите намалява поради липса на достатъчно средства. Дейностите по Националната програма не са финансирани целево, а МКБППМН разполагат със силно ограничени финансови ресурси. Темите: „Световен ден за борба с наркотиците“; „Световен ден срещу тютюнопушенето“; „Дрогата-търсена, преследвана и опасна заблуда“; „Днес избираш своето утро“; „Превенция на злоупотребата с психоактивни вещества“; Ангажираност на свободното време на децата под надслов „Не на дрогата“; „Моят приятел - наркоман“; „Рискове и последствия от употребата на психоактивни вещества“; „Деца, изкуство и спорт срещу дрогата“; „Наркотиците не са нашия свят“; „Младежта срещу насилието и наркотиците“; „Причини и алтернативи на употребата на психоактивни вещества“; „Училище без зависимости“, „Наслаждавай се на залеза, без да залязва душата ти“.

В изпълнение на превантивната си дейност по отношение на наркоманиите през 2016 г. МКБППМН са провели **97** (107 през 2015 г. 129 през 2014 г.) проучвания за познанията и нагласите към употреба на наркотични вещества с обхванати **14 262** (17 549 през 2015 г. и 16 219 през 2014 г.) респонденти. Причините за намаления брой изследвания също са от финансов характер. Теми на изследванията: „Познавате ли и употребявате ли наркотични вещества?“; „Употреба на медикаменти, енергийни напитки и кафе?“; „Какви са последиците от употребата на дрога?“; Тестове за употреба на психоактивни вещества; „Поражения, които нанасят наркотиците“; „Изследване на родителските модели на поведение и връзките им с употребата на наркотици“.

Местните комисии работят и по превенцията на сексуалната експлоатация и трафика на деца. С тяхно съдействие се организират кампании за запознаване на малолетни и непълнолетни с опасностите от сексуална експлоатация и трафик, за рисковите ситуации, които биха могли да създадат предпоставки за сексуални посегателства.

През 2016 г. МКБППМН са издали и/или разпространили предоставени им от Мждународната организация по миграция (МОМ), националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ), Българската асоциация за семейно планиране (БАСП) и НПО **информационни материали по проблемите на трафика на деца и трудовата и сексуална експлоатация в тираж 12 410** (11 288 през 2015 г. и 30 065 през 2014 г.) броя, предимно плакати, брошури, флайери, видео материали, мултимедийни презентации. Теми на информационните материали: филмите „Открадната светлина“; „Отвори очи“ на МОМ; „Трафик на жени“ на АНИМУС; „Лавърбой“, „Непростимо“, „Цената на секса“, „На кръстопът“; брошури „По-добре информиран, отколкото експлоатиран“; „Работата в чужбина може да се окаже капан“; Национална телефонна линия за сигнали за трафик на хора 0800-20-100; „Предай нататък“; „Как да се предпазим от трафик на хора“; „Стоп на сексуалната експлоатация на деца“; „Робството съществува“; Трафик на хора с цел трудова експлоатация“; „Зловредни и унижителни практики срещу жени и момичета - показатели за идентификация на жертви на трафик“; „Едно момиче разказва“; „И ти можеш да бъдеш жертва на трафик. Бъди бдителен!“; „Опасните непознати“; „Децата не са за продан“; „Бързи и лесни доходи - информирай се“; „Трафик на хора - 10 отговора“; „Трафик на хора - светът на жертвата“; „Наръчник за бягство от къщи - хватки само за момичета“.

МКБППМН самостоятелно и/или съвместно с други институции и неправителствени организации са реализирали 137 (136 през 2015 г. и 106 през 2014 г.) **информационни кампании с обхванати 13 533** (21 513 през и 28 260 през 2014 г.) **лица по проблемите на трафика и сексуалната експлоатация**. Във всички училища в часа на класа са представяни теми с дискусии: Европейски ден за борба с трафика на хора; Форум-театър „Сълзи на петолинето“; Превенция на трафик на хора в училищата; Дискусионен форум „Как се случва“; Организиран са семинарни обучения „Превенция на трафика на хора с цел сексуална и трудова експлоатация“; „Живей безопасно“; „Човешки права или робство-избери ти!“; „Противодействие на търговията с хора в Европейския съюз“; „Интернет и трафикът на хора“; „Не позволявайте това да се случи с вас“; „Предпоставки за уязвимост от трафик“; „Трафикът на хора не е моят живот“; „Към кого да се обърна за помощ, ако попадна в беда“; „Сексуално насилие и трафик на хора“; „Поход на свобода“ с участници на деца от кризисни центрове; „Механизми за въвлечане в трафик“; „Работа в чужбина“; „Преди да тръгнеш помисли“; „Да не се доверяваме на „добрите“ чичковци“; „Как да опазим нашите деца от отвличане“; „Трафик на хора с цел отнемане на телесни органи, тъкани, клетки и телесни течности“;

„Знай преди да тръгнеш“; „Трафик на малолетни и непълнолетни с цел проституция, джебчийство и просия“; „Разпознаване на риска от трафик и формиране на поведение за справяне“; „Превенция и подкрепа на жертви на трафик“ „Различие между трафик, миграция и контрабанда на хора“; „Бежанците и трафика на хора“.

Местните комисии в общините, през които преминават натоварени ж.п. линии, съвместно с инспектори от транспортна полиция са осъществявали дейности по **превенцията на противообществените прояви и престъпления по ж. п. транспорта**. През 2016 г. е продължило (макар и в по-малки размери, в сравнение с предходните години), разпространението на превантивно-агитационни материали („Опасни игри“, „Безопасно поведение при преминаването през ж.п. прелези и линии“), беседи и дискусии в часа на класа особено в училищата, които се намират в близост до релсов път и гари. Провеждани са работни срещи и са изнасяни беседи от служители на транспортна полиция, секретари на местни комисии, ИДПС, обществени възпитатели.

През 2016 г. продължава поддържането на **сайтове и фейсбук страници** на над 1/3 от МКБППМН, където се предоставя актуална и полезна информация по проблемите на девиациите в поведението.

МКБППМН в сътрудничество с инспекторите на ДПС, дирекциите за социално подпомагане и органите по образованието оказват **социална подкрепа на малолетни и непълнолетни с поведенчески проблеми**. Организирант се благотворителни кампании за деца в неравностойно социално положение.

Секретарите на МКБППМН и обществените възпитатели, в съответствие със Закона за закрила на детето и Наредба № 1 за обществения ред и сигурност на общините участват в **съвместни проверки** със социални работници, ИДПС, полицейски инспектори за спазване на предвидените ограничения, засягащи малолетни и непълнолетни, свързани с вечерен час, наложени възпитателни мерки по ЗБППМН, употреба на алкохол и дрога. Секретарите и обществени възпитатели продължават да участват в междуведомствени мобилни групи за **работа със скитащи, просещи и безнадзорни деца**. МКБППМН участват и в междуинституционалните екипи във връзка с **Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случай на деца, жертви или в риск от насилие и взаимодействие при кризисна интервенция** (от 15. 03. 2010 г.).

Помощните органи на МКБППМН – Консултативните кабинети и Центровете за социална превенция, регламентирани в чл. 10, ал. 2 от ЗБППМН са утвърдени **резултатни съвременни форми за превенция и консултиране**. През 2016 г.

в страната са функционирали 127 такива помощни органи на МКБППМН (при 129 през 2015 г. 143 през 2014 г.). Поради финансови и организационни причини техният брой, намалява, което влияе негативно на превантивната дейност. В Центровете и кабинетите специалистите от местните комисии осъществяват голяма част от превантивната работа. Провеждат се и психо-социални интервенции с деца с девиантно поведение и наложени възпитателни мерки. Особено резултатна е дейността на Центровете и кабинетите при привеждане в изпълнение на мярката по чл. 13, ал. 1, т. 3 от ЗБППМН „задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението”, както и мярката за родителите по чл. 15, ал. 1, т. 2 „задължаване да посещават специално организирани беседи и консултации по въпросите на възпитанието”.

Като помощни органи на местните комисии, Центровете и кабинетите подпомагат процеса на превъзпитание и ресоциализация. Чрез тях се организират различни дейности на местните комисии - превантивни кампании, обучителни семинари, издават се информационни материали за усъвършенстване на квалификацията на специалистите в системата за БППМН. Към много центрове и кабинети са създадени и клубове на обществените възпитатели, на педагогическите съветници и класните ръководители, клубове на непълнолетни, обучени да работят с връстници с проблеми в поведението.

По данни на НСИ, през 2016 г. **през консултативните кабинети и центровете са преминали 6 983** (7 413 през 2015 г. и 7 477 през 2014 г.) деца. От тях 3 042 малолетни от които 1 103 момичета. Непълнолетните са 3 941, от които 1 287 момичета.

Превенцията и противодействието на асоциалното поведение се осъществяват в сътрудничество на местните комисии с инспекторите на ДПС: подготовка и разглеждане на възпитателните дела; изпълнение и контрол на възпитателните мерки по чл. 13, ал. 1, т. т. 6, 7 и 8 от ЗБППМН; привеждане в изпълнение на други възпитателни мерки; контролна дейност; дейностите по Наредбата за специализирана закрила на деца на обществени места; превенция на футболното хулиганство. В изпълнение на разпоредбата на чл. 10 от ЗБППМН, местните комисии съвместно с ИДПС и дирекциите “Социално подпомагане” издирват и установяват малолетни и непълнолетни, които се нуждаят от помощ и вземат мерки за тяхната защита и развитие.

Добра съвместна практика на местните комисии с полицейските органи е инициативата “**Детска полицейска академия**”. Децата придобиват познания за

правозащитната реля на полицията, усвояват знания и умения за избягване на рискови ситуации, за предпазване от насилие в дома и на улицата, по безопасност на движението и други. През 2016 г. в страната се утвърди и инициатива на МВР „Детско полицейско управление“, чиято реализация се осъществява в сътрудничество с МКБППМН. Инспекторите продължават да работят по програмите “Работа на полицията в училищата” и “Час на полиция”. ИДПС участват и в разкриването на криминални престъпления, изпълняват и функции във връзка с осъществяването на полицейска закрила на децата.

Дейността на детските педагогически стаи през 2016 г. се осъществява от 278 (232 през 2015 г. и 239 през 2014 г.) щатни инспектори. На лице е съществено нарастване на броя на ИДПС, което е предпоставка за по-ефективното функциониране на детските педагогически стаи.

МКБППМН имат добро структурно и функционално **взаимодействие с дирекциите за социално подпомагане (ДСП).**

Структурните взаимодействия се осъществяват чрез участието на социален работник в МКБППМН. На заседанията на тричленни състави, които разглеждат възпитателни дела по ЗБППМН, присъстват представители на ДСП и изразяват свои становища. В центровете за социална превенция и консултативните кабинети също се привличат социални работници. Местните комисии и ДСП обменят информация относно децата и семействата, които се нуждаят от закрила и социална подкрепа.

Функционалните взаимодействия са свързани с организирането на социално-превантивната дейност в общината (района). Местните комисии и дирекциите «Социално подпомагане» проучват малолетни и непълнолетни и техните семейства, които се нуждаят от помощ и грижа и предприемат мерки за тяхната социална закрила, развитие и реализация; съдействат им при решаване на битови, трудови и социални въпроси. Двете институции системно обменят информация за децата в риск и техните семейства, информация за семейната и приятелска среда на детето, информация за децата с наложени възпитателни мерки по ЗБППМН, подготвят социални доклади за възпитателни дела, провеждат работни срещи по актуални проблеми. С цел обхващане на деца и неотпадането им от училище, членове на местните комисии и обществени възпитатели, училищните комисии за превенция на противообществените прояви на учениците (УКПППУ), с участието на представители на ДСП посещават адреси и провеждат срещи – разговори с родители и деца, за които има опасност да отпаднат от училище. В програма “Обществена трапезария“ са включени такива деца и техните

семейства. След подадени сигнали от местните комисии до дирекциите «Социално подпомагане» са отпускани социални помощи. Когато се е налагало са извеждани деца от семейството. Социалните работници са съдействали на МКБППМН за издирване на деца, склонни да извършват противообществени прояви, на деца – обект на малтретиране или родителска безотговорност. МКБППМН са информирали ДСП за деца, настанени във ВУИ и СПИ. След прекратяване на престоя им в тези заведения, са предприемани съвместни мерки за тяхната образователна, трудова и социална адаптация и интеграция.

Продължава **доброто взаимодействие на МКБППМН с прокуратурата**. Прокурорите редовно участват в заседания на МКБППМН, в обучителни семинари, организирани от комисиите. Редовно се извършват проверки по реда на надзора от районните прокуратури на дейността на МКБППМН.

Много добро е взаимодействието на местните комисии с Младежкия червен кръст. Доброволци от МБЧК участват във всички инициативи на местните комисии, касаещи превенцията.

Местните комисии поддържат редовни контакти със **средствата за масова информация**. Чрез рубрики, публикации и предавания в местните медии комисиите информират и привличат обществеността за решаване на проблемите по превенция на асоциалното поведение на децата и ограничаване на криминогенните фактори.

13. Организационно състояние на местните комисии

Местните комисии са основните субекти за организация, ръководство и контрол на цялостната дейност по превенция и противодействие на детското асоциално поведение на ниво община (район). В съответствие със ЗБППМН в страната функционират **297 местни комисии**.

Секретарите на местните комисии са основният координатор и организатор на тяхната дейност. Това са високо квалифицирани специалисти – педагози, социални педагози, психолози, социални работници, юристи, които извършват експертна дейност по управление, организация и контрол на системата за БППМН в съответната община. Работата на секретаря на местна комисия е свързана с анализиране на криминогенните фактори и специфичните проблеми в общината (района); с организация на социално-превантивната дейност на територията на общината (района); подготовка, ръководство и реализация на програми и проекти; подготовка и провеждане на възпитателни дела;

привеждане в изпълнение на възпитателните мерки по чл. 13 и мерките спрямо родители по чл. 15 от ЗБППМН. Секретарите участват и в дейността на общинските комисии за детето, пробационните съвети, съветите по наркотични вещества и други органи на общинско ниво, които работят по проблемите на децата. Секретарите са главните действащи лица в организацията на всички общински културни мероприятия, свързани с участието на деца.

През 2016 г. в страната са работили **232** (221 през 2015 г. и 252 през 2014 г.) **щатни секретари** на МКБППМН. Този брой съставлява **78%** (75% през 2015 г. и 85% през 2014 г.) **от всички секретари** на МКБППМН в страната.

От всички щатни секретари **26 %** (26 % през 2015 г. и 31% през 2014 г.) **са назначени по служебно правоотношение**. С Постановление № 51 на МС (ДВ, бр. 24/2006г.) длъжността “секретар на местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните” е включена в класификатора на длъжностите в администрацията, което отговаря на професионалната квалификация на секретарите и необходимостта от по - справедливо заплащане на труда им и служебната им стабилност. Очерталата се тенденция на **намалъване броя на секретарите, назначени на служебни правоотношения говори за подценяване на дейността на секретарите на МКБППМН от местната власт.**

Останалите **щатни** секретари са назначени по трудови правоотношения. Част от секретарите (предимно в много малки общини) са нещатни или съвместяват две длъжности.

През 2016 г. към местните комисии са работили около **1900 обществени възпитатели**. Дейността им е от особена важност в сферата както на първичната, така и на вторичната превенция. Обществените възпитатели са високо квалифицирани специалисти – психолози, педагози, педагогически съветници и са в най-близък контакт с децата. Чрез тях се изгражда вътрешна връзка между комисиите и училищата.

В съответствие с чл. 13, т. 5 и чл. 41 от ЗБППМН и Методиката на работата на обществените възпитатели, тези специалисти осъществяват индивидуална корекционно-възпитателна работа; подпомагат родители, които срещат затруднения при възпитанието на децата си; консултират деца и родители в помощните органи на МКБППМН – центрове за превенция и консултативни кабинети; извършват проверки във връзка с чл. 16, ал. 2 от ЗБППМН, изнасят лекции и беседи по училища; участват в проверки за посещението на малолетни и непълнолетни в заведения след определения час в Закона за закрила на детето и Наредба № 1 на общините и за продажбата на алкохол и цигари на

деца; изготвят доклади за възпитателните дела; участват в провеждането на възпитателни мерки в изпълнение. Според възможностите си местните комисии полагат усилия повишаване на квалификацията им. С цел прецизен подбор в някои комисии са провеждани конкурси за обществени възпитатели.

По данни на НСИ през 2016 г. **обществените възпитатели са работили с 6 904** (7 414 през 2015 г. и 6 583 през 2014 г.) **малолетна и непълнолетни**. От тях 2 864 малолетни, от които 893 момичета. Непълнолетните, с които са работили обществени възпитатели са 4 040, от които 1 114 момичета.

Деца, отпаднали от училище, но интегрирани отново в образователната система вследствие работата с тях на обществен възпитател са 411 (482 през 2015 г.).

Средствата за дейност на местните комисии се разчитат от Министерството на финансите по бюджетите на общините в Закона за държавния бюджет по предложение на Централната комисия за БППМН. Тези средства са крайно недостатъчни за реализацията на широко мащабните дейности и програми по ограничаване на криминогенните фактори и превенция на асоциалното поведение.

14. Дейност на Централната комисия за БППМН

Съгласно Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН,) основни функции на Централната комисия са методическото ръководство и контрол върху местните комисии за БППМН, анализ на данни, изготвяне на прогнози, провеждане на изследвания, програми за превенция и противодействие на детското асоциално поведение, координация на действията на държавните органи и юридическите лица с нестопанска цел по отношение на превенцията и противодействието на противообществените прояви и престъпността при ненавършилите пълнолетие.

Приоритет в дейността на Централната комисия е да анализира факторите за девиациите в поведението на подрастващите, да дефинира актуални проблеми и да предприема инициативи за тяхното решаване. В тази връзка през 2016 г. беше **проведено изследване на дейността на централните за превенция и консултативните кабинети към местните комисии**. Чрез представителна извадка за МКБППМН в страната, в изследването са обхванати: 91 секретари на МКБППМН, към които функционират такива помощни органи; 177 класни ръководители, които са ползвали услугите на консултативни кабинети и центрове за превенция към МКБППМН; 156

родители на деца с наложени възпитателни мерки по чл. 13, ал.1 от ЗБППМН и 160 непълнолетни с наложени възпитателни мерки.

Резултатите от изследването показват следното:

Респондентите определят като основни следните дейности на центрoвете за превенция и консултативните кабинети: консултативна, превантивна; корекционно-възпитателна; подпомагане на родители; подпомагане на деца; дейности по програми и проекти; обучения и тренинги; провеждане на срещи между обществени възпитатели, специалисти, деца и родители; изнасяне на лекции и беседи в училище; супервизия на обществени възпитатели; супервизия на педагогически съветници и други.

Най-голям дял деца в социален и криминогенен риск (95.6%) са били насочвани към центрoвете за превенция и консултативните кабинети от МКБППМН, ИДПС, ОЗД/ДСП, училищни комисии за превенция и родители. На второ място, според 41.8% от отговорилите, се нареждат деца, които сами са потърсили помощ от тези органи. На трето място, посочени от 31.9% от анкетираните, са деца, преминали през специализирани заведения – СПИ, ВУИ и Поправителен дом. На четвърто място са деца, пострадали от насилие и престъпления – 30.8%, следвани от непълнолетни, осъдени на пробация или условно осъдени – 24,2%.

Данните от изследването показват висока ефективност по привеждане на мерките в изпълнение чрез помощния орган на МКБППМН. **Делът на децата, които нямат последващи противообществени прояви и престъпления, вследствие привеждането на мерките за въздействие в центрoвете и кабинетите са 73.6% от всички малолетни и непълнолетни, преминали през консултативните кабинети и превантивни центрове във връзка с изпълнение на възпитателни мерки. При 90.6% от родителите, на които мярката по чл.15 от ЗБППМН е приведена в изпълнение от центрoвете и кабинетите са настъпили положителни промени в поведението и общуването с детето.**

Резултатите от изследването показват, че **74.1% от класните ръководители често търсят съдействието на центрoвете и кабинетите.** В своите анкети класните ръководители изразяват удовлетвореността си от съвместната работа с центрoвете за превенция и консултативните кабинети.

Повече от половината от **анкетираните родители (56.1%)** са посочили, че мярката „задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението“, която се привежда в изпълнение в центрoвете и кабинетите много е помогнала на детето им да промени поведението си; според 42.6%

необходимата промяна е постигната отчасти. **83.3% респондентите са отговорили, че по време на изпълнението на мярката, детето не е извършило нова противобществена проява или престъпление.**

Преобладаващата част от анкетираните деца - **60.2% смятат, че изпълнението на тази мярка много им е помогнало да променят поведението си.** Според анкетираните изпълнението на възпитателната мярка им е помогнало за: подобряване на общуването с родителите – 46.0%; за подобряване на общуването със съученици и връстници – 37.9%; за придобиване на умения за справяне в ситуации на агресия и насилие – 32.3%; за решаване на конфликти – 30.4%; за подобряване на общуването с учителите – 20.5%.

От анализа на резултатите от изследването може да се направи изводът, че **центровете за превенция и консултативните кабинети към МКБППМН са се утвърдили като авторитетни и ефективни органи за превенция и противодействие на асоциалното поведение на малолетни и непълнолетни.** *(Цялото изследване е приложено към настоящия доклад)*

Все в изпълнение на изследователската и аналитична функция на Централната комисия, съвместно с центъра за превенция и социална адаптация към ОБКБППМН – Пловдив, беше проведено пилотно **изследване на потенциала на семействата на малолетни и непълнолетни извършители на противообществени прояви и престъпления.**

Предмет на изследването е социално-психологическия потенциал (специфични форми на поведение на родителя, обозначени като родителски стил, създаващи трайни очаквания и нагласи) на семействата на малолетните и непълнолетните извършители на противообществени прояви. **Обект** на изследването са малолетни и непълнолетни извършители на противообществени прояви (с наложена възпитателна мярка по чл. 13, ал. 1, т. 3, т. 4 и т. 5 от ЗБППМН) на територията на Пловдивска област; родители на деца с противообществени прояви.

Изследването има **за цел** да разкрие връзката на специфичните форми на поведение на родителя с възникването на поведенчески проблеми при малолетните и непълнолетните извършители на противообществени прояви, като се разкрие зависимостта между различните параметри на родителския стил и наличието на поведенчески проблеми при малолетните и непълнолетните извършители на противообществени прояви.

Получените **результати** посочват, че топлотата и авторитета (а не авторитарността) на родителя, свързани с въвеждането на правила на малолетните и установяване на партньорски отношения при непълнолетните са ключови за отсъствието на поведенчески проблеми. Разбираемо е, че постигането на целта, свързана с психично здраво развитие на малолетните и непълнолетните не може да се постигне чрез традиционното общуване. В тази връзка в изследването са представени техники, свързани с общуването между родителя и детето, базирани на основни постановки от психологията и в частност – консултирането, някои от които се използват и понастоящем в родителския тренинг. В заключение можем да отбележим, че основният фокус на теоретичния и приложен аспект на разглеждането на потенциала на семействата на малолетни и непълнолетни извършители на противообществени прояви следва да бъде насочен към разработване на превантивни по характер програми за ранни интервенции за работа с родители.

В тази връзка изследването припоръчва на местните комисии да ангажират родителите с участие в обучителни инициативи „Училище за родители” на МКБППМН, като и организирането на семейни консултации насочени към придобиване от родителя на базисни познания за потребностите на детето от постоянна емоционална подкрепа; дневен режим; развиване на умения за учене; ангажираност на ученика в извънкласни дейности. Целта на семейните консултации е да се изградят у родителя базисни умения за изразяване и проява на грижа към деетто, възпитанието да бъде фокусирано върху „доброто дете”, а не върху „*послушното дете*” с цел изграждане на просоциални качества; развиване на комуникативните умения на подрастващия; усвояване на стратегии за упражняване на родителската власт и придобиване на умения и знания за сътрудничество.

В изпълнение на **ръководната и контролна функция** на Централната комисия беше изготвена методика и проведено **обследване на дейността на местните комисии** в София. Резултатите от изследването показват добро познаване на нормативната база от страна на секретарите на местните комисии. Изискуемите документи се изготвят професионално при спазване на необходимите срокове. Докладите за възпитателните дела се изготвят в съответствие с инструкциите и съдържат необходимата информация, за да се избере най-подходящата и най-щадяща детето възпитателска мярка.

В качеството си на надведомствен орган Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните осъществява

ръководство и координация на цялата система за противодействие на детското девиантно поведение, оказва методическа помощ и консултира местните комисии в ежедневната им работа. Местните комисии ежегодно представят в Централната комисия доклади за дейността си, изготвени по единен стандарт, разработен от Централната комисия. В изпълнение на законово установените си функции, Централната комисия проучва и анализира информацията от докладите, обобщава съдържащите се в тях данни за местните комисии в страната, прави изводи. Паралелно с това, Централната комисия проучва и анализира и информация, постъпваща от Националния статистически институт (НСИ), МВР и Върховна касационна прокуратура (ВКП). От получената от различни източници информация (296 местни комисии, НСИ, МВР, ВКП) и нейния анализ, Централната комисия добива подробна картина на криминогенната ситуация в цялата страна и на тази база изготвя програми и прогнози. Това са национални програми, които задават общата рамка и различните дейности за постигане на целите. Всяка местна комисия привежда в изпълнение програмите, съобразно особеностите и специфичните потребности в своята община.

Ежегодно провежданите от Централната комисия изследвания имат за цел да проучат както проблемите на комисиите, които са общи за всички, така и да изследват спецификите на различните общини и проблемите на различните целеви групи. Изследванията дават реална представа за проблемите, които стоят пред системата за противодействие на детското девиантно поведение и са отправната точка за планиране на действия и предлагане на управленски решения в национален мащаб.

В изпълнение на ангажиментите си по чл. 7, ал. 2 и чл.8, ал. 4 от ЗБППМН Централната комисия изготви **доклад-анализ на състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, престъпленията срещу деца и дейността на Централната и местните комисии за БППМН.**

В изпълнение на функцията на Централната комисия по методическо ръководство на работата на местните комисии и в изпълнение на разпоредбите на Правило 22 от Минималните стандартни правила за правораздаване при непълнолетните, което препоръчва непрестанно повишаване на квалификацията на работещите с деца с девиантно поведение, беше проведена **национална работна среща - обучение на секретарите на МКБППМН от цялата страна.** Към срещата проявиха интерес и участваха и заместник кметове, председателстващи съгласно закона местните комисии и кметове на общини и райони. Участниците в срещата бяха запознати с движението

„Училището – сигурна среда за децата“. Бяха представени и „Инструмент за изследване на нагласите за норма по проблемите на отклоняващото се поведение“; разработката „Техники на интервюиране на деца“; изготвеният съвместно с психолози от Консултативния превантивен център към МКБППМН – район „Лозенец“ „Обзор на видовете предпоставки, провокиращи девиации в поведението“.

Освен теоретичните разработки, в програмата на работната среща – обучение беше включено решаване на сложни и трудни казуси от практиката на местните комисии за БППМН. Решаването на казуси също е своеобразна форма на контрол на знанията и уменията на участниците в националната среща, както и форма на оказване на методическа помощ и ръководство.

През 2016 г. **Центърът за квалификация към ЦКБППМН** продължи да провежда обучителни семинари предимно с новоназначени секретари на МКБППМН по различни теми: «Правна рамка на превенцията и противодействието на асоциалното поведение на малолетните и непълнолетните в контекста на европейските стандарти»; «Индивидуална и групова работа с деца с девиантно поведение»; «Ролята на прокуратурата в превенцията на противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Взаимодействие с МКБППМН»; «Ролята на местните комисии в системата за превенция и противодействието на противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Образуване и разглеждане на възпитателни дела. Налагане и изпълнение на възпитателни мерки»; «Последици от домашното насилие върху поведението на децата и реакциите на институциите»; «Системен подход при оценка и работа със семейства на деца в риск»; «Превенция на зависимостите и зависимо поведение сред деца»; «Взаимодействие на МКБППМН с ИДПС»; «Отчитане дейността на МКБППМН за статистически цели» и други.

Като продължение на работата на центъра са и лекциите, изнасяни от секретарта на централната комисия в различни общини по покана на кметовете им.

През 2016 г. бяха проведени два квалификационни семинара с **над 50 секретари на МКБППМН.**

В изпълнение на методологичната и ръководна функция по отношение на местните комисии за БППМН, **съвместно с държавна агенция «Архиви» продължи подготовката на ново методическо указание за архивиране и съхранение на документацията.**

Служителите в ЦКБППМН ежедневно **консултират** секретарите на МКБППМН, участват в проверки по конкретни случаи и оказват методическо съдействие на професионалисти, докторанти и студенти по проблемите на асоциалното поведение.

Поради липсата на средства в бюджета на ЦКБППМН през 2016 г. Бяха издадени само два броя на списание **«Обществено възпитание» - орган на ЦКБППМН.** Списанието е единственото специализирано издание в страната по проблемите на детското девиантно поведение и е високо оценявано от работещите в системата за БППМН и други специалисти, занимаващи се с детска проблематика. В тази връзка следва да се потърсят възможности за редовното му издаване.

* * *

В заключение следва да се посочи, че в страната функционира добре развита, хуманна и ефективна система за превенция и противодействие на девиантното поведение на малолетни и непълнолетни. Ограничаването на въздействието на криминогенните фактори предполага организационно, кадрово и финансово укрепване на тази система и усъвършенстване на взаимодействието на държавните органи и неправителствени организации, ангажирани с превенцията на асоциалното поведение сред децата.

Този факт следва винаги да бъде взиман предвид при предприемане на каквито и да е промени и реформи в детското правосъдие.